

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 10 lutego 2016r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi orzekł w dwóch sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia a mianowicie:

1. w sprawie z powództwa A. S. (1) przeciwko I. S. i P. S. (1)

a. umorzył postępowanie co do kwoty 3.243,60 złotych ;

b. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;

c. nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu pozwanym kosztów procesu;

d. nieuiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu -Państwa;

2. w sprawie z powództwa S. S. (1) przeciwko I. S. i P. S. (2)

a. oddalił powództwo;

b. nie obciążył powódki obowiązkiem zwrotu pozwanym kosztów procesu;

c. nieuiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu -Państwa;

3. przyznał adwokatowi M. A. kwotę 5.904 złote obejmującą należny podatek Vat tytułem pomocy udzielonej pozwanej I. S. z urzędu w sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia sygn. akt I C 157/12 i I C 144/12 i nakazał kwotę te wypłacić ze Skarbu Państwa – kasy Sądu Rejonowego dla Łodzi - Widzewa w Łodzi;

4. przyznał adwokatowi B. Z. (1) kwotę 5.904 złote obejmującą należny podatek Vat tytułem pomocy udzielonej powódce S. S. (1) z urzędu w sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia sygn. akt I C 157/12 i I C 144/12 i nakazał kwotę te wypłacić ze Skarbu Państwa – kasy Sądu Rejonowego dla Łodzi - Widzewa w Łodzi.

Sąd Rejonowy oparł swoje rozstrzygnięcie na ustaleniach, że dnia 14 grudnia 1999 r. pomiędzy A. S. (2) i S. S. (1), a A. S. (1) i S. S. (2) doszło do zawarcia umowy darowizny, na mocy której A. S. (2) oraz S. S. (1) darowali swoim synom A. S. (1) i S. S. (2) po połowie nieruchomość położoną w Ł. przy ul. (...) o powierzchni 714 m², oznaczonej na mapie nr 245, położonej w obrębie W-14, dla której Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi prowadzi księgę wieczystą o nr (...) (§ 2).

Na mocy § 4 przedmiotowej umowy A. S. (1) oraz S. S. (2) oświadczyli, iż w związku z darowizną i na żądanie darczyńców ustanawiają na rzecz swoich rodziców A. i S. małżonków S. służebność osobistą polegającą na dożywotnim i bezpłatnym korzystaniu z budynku mieszkalnego o pow. 63,7 m² położonego na nieruchomości, przy czym służebność ta trwa do czasu śmierci ostatniego z uprawnionych. Ponadto S. S. (2) oraz A. S. (1) oświadczyli, że zobowiązują się zapewnić swoim rodzicom A. i S. małżonkom S. opiekę i pomoc w razie choroby oraz sprawić im pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym.

Zasiłek pogrzebowy po zmarłym A. S. (2) został przekazany na konto bankowe Zakładu (...) dnia 14 maja 2010 r. w kwocie 6.487,20 zł.

W dniu 1 marca 2008 r. zmarł S. S. (2). Postanowieniem z dnia 18 czerwca 2008 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, Wydział I Cywilny, stwierdził, że spadek po nim nabyła z mocy ustawy jego żona I. S. oraz syn P. S. (1) w 1/2 części każde z nich.

Od śmierci S. S. (2) pozwana i powodowie są w konflikcie. Powodowie odmawiali pozwanej wstępu na teren nieruchomości przy ul. (...).

Powódka S. S. (1) dorabiała w piekarni i utrzymywała się z emerytury. Obecnie powódka nie pracuje i utrzymuje się wyłącznie z emerytury w wysokości 1.200 zł. S. S. (1) nie zwracała się nigdy o pomoc do pozwanej, również A. S. (1) i jego żona nie informowali o tym pozwanej. Od śmierci syna w 2008 r. powódka była załamana. Powódka chodzi do lekarza, bierze również zapisywane lekarstwa o wartości około 100 – 130 zł. W tym roku powódka poniesie również koszty wyjazdu do sanatorium w kwocie ok. 500 zł, które da jej syn. Z innych wydatków powódka ponosi koszty wkładów do zniczy oraz odzieży. Powódka na rachunki daje pieniądze synowi, a gdy jej brakuje to syn z żoną dokładają różnicę. Syn A. S. (1) wraz z żoną pomagają powódce: gotują obiady, robią zakupy, sprzątają, zawożą do lekarza. Pomoc ma również wymiar finansowy w kwocie ok. 500 zł miesięcznie. Budynek który zajmuje powód z żoną jest ogrzewany węglem, powódki również. Każdy kupuje węgiel dla siebie.

A. S. (1) zlecił remont budynku w którym zamieszkuje S. S. (1). A. S. (1) zapłacił za tę usługę samodzielnie. Na nieruchomości zamontowany jest monitoring.

Powódka początkowo przychodziła do P. S. (1) do szkoły. Powódka miała zakaz kontaktu z wnukiem, o czym zawiadomiona została dyrekcja szkoły. S. S. (1) wniosła sprawę przeciwko pozwanej, gdyż obecnie czuje się gorzej i potrzebuje pomocy, boli ją kręgosłup, noga. I. S. po śmierci swego męża nigdy nie pytała teściowej czy czegoś potrzebuje, nigdy nie dzwoniła.

W tym czasie pozwana utrzymywała się z renty rodzinnej. Jak miała prace dorywcze to dorobiła, wynajmowała wtedy mieszkanie. Pozwana nie ma wstępu do nieruchomości przy ul. (...). Na nieruchomości zostały ruchomości pozwanej. Pozwana nie została poinformowana o tym, że jej teść zmarł i nie brała udziału w pogrzebie. W chwili obecnej pozwana nie pracuje, ma rentę rodzinną, dostaje alimenty. Ma drugie dziecko i dostaje na nie 300 zł alimentów. Nadal wynajmuje mieszkanie z dwójką dzieci. Lokal ma 28 m kw. powierzchni.

Powódka, powód ani żona powoda nie informowali pozwanej o śmierci A. S. (2) i o pogrzebie. Na pogrzebie było dużo osób, zaś po pogrzebie była zorganizowana stypa w postaci obiadu na terenie kościoła na ok. 20-30 osób. Obiad po pogrzebie teścia przygotowywała znajoma powodów. Jeszcze za życia teść wybrał sobie nagrobek, który chciałby mieć i taki nagrobek został zakupiony i wykonany dla teścia, powódki i S. S. (2). Wykończono go po śmierci A. S. (2). Za nagrobek dla trzech osób zapłacono kwotę 26.000 zł. Na cmentarzu postawiony jest nagrobek z trzema piwnicami, w których spoczywają S. S. (2) i A. S. (2) i jest miejsce dla powódki.

Pozwana I. S. nie brała udziału w wyborze ani finansowaniu nagrobka.

Pismem z dnia 20 lutego 2012 r., doręczonym I. S. dnia 21 lutego 2012 r. powódka S. S. (1) wezwała pozwaną oraz P. S. (1) do zapłaty kwoty 12.260,13 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty w terminie 7 dni od daty odebrania wezwania.

Powódka S. S. (1) poniosła następujące koszty utrzymania:

- 5.360 zł z tytułu ogrzewania nieruchomości w 2010 r.,
- 4.958 zł z tytułu ogrzewania nieruchomości w 2011 r.,
- 5.004,55 zł z tytułu ogrzewania nieruchomości w 2012 r.,
- 4.620 zł z tytułu ogrzewania nieruchomości w 2013 r.,
- 3.510 zł z tytułu ogrzewania nieruchomości w 2014 r.,

- 4.560 zł z tytułu ogrzewania nieruchomości w 2015 r.

Powódka S. S. (1) otrzymuje emeryturę w wysokości 1.077,42 zł.

Powódka S. S. (1) uiściła opłatę za 2 place wolne na cmentarzu w łącznej wysokości 1.200 zł.

Powódka nie ma zmian ogniskowych w płucach, przepona jest gładka a kąty wolne. Wnęki oraz sylwetka serca w granicach normy wiekowej.

W terminie od 3 sierpnia 2011 r. do 24 sierpnia 2011 r. powódka przebywała w Sanatorium (...) w M. z rozpoznaniem zmian zwyrodnieniowych kręgosłupa. Powódka odbyła również jedną wizytę w (...) dla Dorosłych z rozpoznaniem zaburzeń adaptacyjnych w stanie poprawnym. Stan zdrowia powódki pozwalał na leczenie sanatoryjne.

Powódka poniosła koszty pobytu w sanatorium w łącznej kwocie 381,60 zł na którą składają się koszty przejazdu (75 zł), koszty pobytu (252 zł), koszty opłaty uzdrowskiej (54,60 zł) .

Do poniesionych przez powódkę kosztów należą również koszty lekarstw w łącznej wysokości 360,53 zł. Przedmiotowe leki nie były refundowane.

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi, Wydział I Cywilny w Ł., oddalił powództwo A. S. (1) przeciwko I. S. o uznanie jej za niegodną dziedziczenia po mężu S. S. (2).

A. S. (1) i S. S. (1) zlecieli Zakładowi (...) -P. z siedzibą w K. usługę wykonania piwnic, obłożenia kostką i wykonania nagrobka na potrójnej piwnicy z kamienia R. za łączną kwotę 26.000 zł. Na poczet przedmiotowej umowy uiścił zaliczkę w wysokości 10.000 zł.

Koszty związane z pogrzebem A. S. (2) wyniosły nadto:

- 3.200 zł – koszty ubrania, trumny, przewozu do chłodni i na cmentarz oraz tabliczki,
- 500 zł – koszty demontażu i montażu nagrobka dla zmarłego A. S. (2),
- 339,34 zł – łączne koszty urządzenia stypy.

Powód A. S. (1) poniósł koszty środków farmaceutycznych w kwocie 76,95 zł.

W rozważaniach prawnych Sąd Rejonowy podnosił, że roszczenia obojga powodów wynikają z umowy darowizny z dnia 14 grudnia 1999 r., na mocy której obdarowani A. S. (1) oraz S. S. (2) oświadczyli, iż w związku z darowizną i na żądanie darczyńców ustanawiają na rzecz swoich rodziców A. i S. małżonków S. służebność osobistą polegającą na dożywotnim i bezpłatnym korzystaniu z budynku mieszkalnego o pow. 63,7 m² położonego na nieruchomości przy ul. (...), przy czym służebność ta trwa do czasu śmierci ostatniego z uprawnionych. Ponadto S. S. (2) oraz A. S. (1) oświadczyli, że zobowiązują się zapewnić swoim rodzicom A. i S. małżonkom S. opiekę i pomoc w razie choroby oraz sprawić im pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Do treści służebności osobistej mieszkania ustanowionej na rzecz darczyńców A. S. (2) oraz S. S. (1) zaliczają się więc:

- prawo dożywotniego i bezpłatnego korzystania z budynku mieszkalnego przy ul. (...),
- opieka i pomoc w razie choroby,
- sprawienie pogrzebu odpowiadającego zwyczajom miejscowym.

Powód A. S. (1) dochodził solidarnie od pozwanych I. S. i P. S. (1) kwoty 11.816,05 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 12 maja 2010 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu połowy kosztów dostarczenia darczyńcom A. i S. S. (1) środków koniecznych do utrzymania oraz kosztów sprawienia A. S. (2) pogrzebu odpowiadającego zwyczajom miejscowym.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do żądania powoda zasądzenia na jego rzecz również zwrotu połowy wydatków na lekarstwa dla A. i S. S. (1) wskazać należy, iż z wskazanych przez niego faktur nie sposób wywieść, że lekarstwa te rzeczywiście zostały przeznaczone na potrzeby darczyńców ani też, że potrzeba taka istniała z uwagi na chorobę darczyńców. Z tego względu powództwo w tym zakresie, jako nieudowodnione, należało oddalić w całości.

Zakres prawa służebności osobistej powinna określać umowa ustanawiająca służebność. W umowie treść służebności powinna być określona w sposób wyczerpujący. W braku natomiast szczegółowego unormowania obowiązków i uprawnień stron znajduje zastosowanie art. 298 k.c. przewidujący, iż w braku innych danych zakres służebności osobistej i sposób jej wykonywania oznacza się, według osobistych potrzeb uprawnionego z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego i zwyczajów miejscowych. Podkreślić również należy, że służebność osobista powinna być wykonywana w taki sposób, aby w jak najmniejszym stopniu – jedynie w granicach niezbędnych, utrudniała jej właścicielowi korzystanie

z nieruchomości obciążonej (art. 288 w zw. z art. 297 k.c.). Wskazuje się, iż przesłanki ram dopuszczalnej treści służebności osobistej, pozostają zawsze zakreślone przez potrzeby osoby uprawnionej, które winny być oceniane obiektywnie – nie chodzi zatem wyłącznie o wygodę uprawnionego .

W niniejszej sprawie obdarowani A. S. (1) oraz S. S. (2) zobowiązali się do m.in. sprawienia obdarowanym pogrzebu. Zakres przedmiotowego obowiązku strony określiły w umowie jako „odpowiadający zwyczajom miejscowym”. Sposób określenia granic obowiązku spoczywającego na obdarowanych jest więc nieprecyzyjny i wymaga dokonania należytej wykładni. Nadto stanowi on wprost odwołanie do treści art. 298 k.c. Pojęcie „pochówku odpowiadającego zwyczajom miejscowym” koresponduje również z wskazanym w art. 922 § 3 k.c. wskazującym, iż do długów spadkowych należą m.in. koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku, a także do treści art. 446 § 1 k.c., nakazującym zwrot kosztów pogrzebu osobie, która rzeczywiście je poniosła. Na gruncie wskazanych przepisów ukształtowała się linia orzecnicza wskazująca wykładnię pojęcia pochówku odpowiadającego zwyczajom miejscowym.

Wskazuje się, iż koszty pogrzebu w ścisłym tego słowa znaczeniu obejmują wydatki na zakup trumny, nabycie miejsca na grób i wydatki na pokrycie kosztów ceremonii pogrzebowej. Do kosztów tych zalicza się również umiarkowane wydatki poniesione na postawienie skromnego nagrobka odpowiadającego zwyczajom miejscowym. W zakresie uzasadnionych kosztów nagrobka odpowiadającego zwyczajom miejscowym wypowiedział się również Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 listopada 1988 r., (III CZP 86/88, Legalis nr 26480), wskazując, iż ograniczenie wydatku na nagrobek poprzez wprowadzenie kryterium przyjętego w danym środowisku zwyczaju, oznacza, że wystawienie drogiego nagrobka z granitu lub marmuru, w części wykraczającej poza miejscowe zwyczaje, obciąża osobę, która w wybrany przez nią sposób chciała wyrazić własne uczucie do spadkodawcy i uczcić jego pamięć. W ocenie Sądu Najwyższego jeśli spadkobierca w poczuciu moralnego obowiązku uczczenia spadkodawcy wznosił nagrobek, to wydatki z tym związane obciążają wszystkich spadkobierców i podlegają rozliczeniu między spadkobiercami tak, jak każde inne zobowiązanie pieniężne o tyle, i ile nagrobek ten odpowiada miejscowym zwyczajom. Orzeczenie to zachowuje aktualność również na gruncie niniejszego stanu faktycznego.

Po wszechstronnym rozważeniu okoliczności sprawy oraz przy uwzględnieniu powyższych rozważań w ocenie Sądu roszczenie powoda A. S. (1) również w zakresie kosztów pochówku było niezasadne i nie zasługiwało na uwzględnienie.

Z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych wynika, iż pozwana nie miała wiedzy na temat śmierci teścia, daty jego pochówku, nie brała udziału w uroczystości. Nie miała także świadomości, iż zostanie posadowiony nagrobek – powód A. S. (1) nie konsultował z pozwaną I. S. zamawiania pomnika, jego rozmiarów, przeznaczenia, wyglądu ani kosztów. Nie miała więc możliwości ani zaprotestowania ani wyrażenia zgody. W tej sytuacji nie sposób uznać, iż w drodze

umowy zobowiązała się do poniesienia kosztów postawienia pomnika w wysokości wykraczającej poza obciążającą ją na mocy umowy zapisu o ustanowieniu na rzecz A. S. (2) służebności osobistej tj. poza miejscowe zwyczaje.

W ocenie Sądu powód A. S. (1) w żaden sposób nie wykazał, iż postawiony przez niego pomnik oraz inne koszty pochówku są zgodnie ze zwyczajami miejscowymi. Podkreślić należy, iż zgodnie z art. 6 k.c. to na powódzie spoczywa ciężar faktu, z którego wywodzi skutki prawne. Wskazuje się, iż w świetle art. 6 k.c. rzeczą sądu nie jest zarządzenie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie ani też sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. W zakresie wykazania, iż postawiony nagrobek odpowiada zwyczajom miejscowym niewystarczające uznać należy oświadczenie powoda w tym zakresie jako zainteresowanego w sprawie. Sąd odmówił również wiary zeznaniom żony powoda A. S. (3) w tym zakresie z tego względu, iż świadek, będąc żoną powoda, wykazywała zasadniczą stronniczość, zaś swoje zeznania w dużej mierze oparła na przecuciach. Taki zaś stan rzeczy nie może stanowić podstawy wiążących ustaleń w sprawie.

Powód tymczasem nie przedstawił innych środków dowodowych na potwierdzenie swojej tezy. W ocenie Sądu brak jest zatem podstaw do uznania, iż zamówiony przez powoda nagrobek na potrójnej piwnicy za łączną kwotę 26.000 zł jest nagrobkiem odpowiadającym miejscowym zwyczajom.

Odnosząc się również do wielkości postawionego nagrobka i jego przeznaczenia wskazać należy, iż warunkiem uwzględnienia roszczenia o zwrot określonych kosztów jest fakt ich realnego poniesienia przed wytoczeniem powództwa. Stąd za przedczesne należy uznać powództwo o zasądzenie kosztów nagrobka przed jego wzniesieniem. W niniejszej sprawie powód A. S. (1) sfinansował pomnik na potrójnej piwnicy z przeznaczeniem dla A. S. (2), S. S. (1) oraz S. S. (2). Abstrahując od kwestii niewykazania przez powoda, iż postawiony nagrobek odpowiada zwyczajom miejscowym, w pierwszej kolejności wskazać należy, iż roszczenie z tytułu służebności osobistej obejmującej zwrot kosztów pochówku obejmuje jedynie pochówek uprawnionego z tytułu służebności. Dotychczas z kręgu uprawnionych zmarł jedynie A. S. (2). Brak jest zatem podstaw do uznania, iż konieczne było postawienie pomnika również dla S. S. (1). Co więcej, pozwani na podstawie służebności osobistej ustanowionej na rzecz S. i A. S. (2) nie są w żaden sposób obowiązani do zwrotu kwot wykonania piwnicy i postawienia nagrobka dla zmarłego S. S. (2). Odnosząc się do wskazanego poglądu Sądu Najwyższego i doktryny podkreślić należy, iż skoro roszczenie o zwrot kosztów nagrobka nie jest aktualne przed jego posadowieniem już po śmierci uprawnionego, to tym bardziej nie sposób uznać, aby zasadnym było żądanie zasądzenia na rzecz powoda zwrotu kosztów nagrobka, którego użycie nie jest jeszcze niezbędne, albowiem jedna z obdarowanych nadal żyje.

Oдноśnie zaś dochodzenia przez powoda zasądzenia na jego rzecz zwrotu pozostałych kosztów pochówku wskazać należy, iż zapewnieniu pokrycia podstawowych kosztów pochówku służy zasiłek pogrzebowy. W niniejszej sprawie beneficjentami całego zasiłku pogrzebowego przysługującego po zmarłym A. S. (2) byli powodowie. Fakt, iż kwota zasiłku została przekazana bezpośrednio na konto zakładu pogrzebowego nie przesądza o tym, iż koszty pochówku zmarłego nie zostały pokryte. Z dokumentów przedstawionych przez powoda wynika, iż koszty ubrania, trumny, przewozu do chłodni i na cmentarz oraz tabliczki, demontażu i montażu nagrobka oraz urządzenia stypy wyniosły łącznie 4.039,34 zł. Zasiłek pogrzebowy w kwocie 6.487,20 zł wystarczył więc na pokrycie niezbędnych kosztów samego pochówku, zaś pozostała kwota 2.447,86 zł mogła zostać spożytkowana na postawienie skromnego pomnika odpowiadającego miejscowym zwyczajom.

W świetle powyższych ustaleń powództwo A. S. (1) o zasądzenie na jego rzecz zwrotu połowy kosztów pochówku A. S. (2) i kosztów opieki A. i S. S. (1) nie zasługiwało na uwzględnienie, wobec czego Sąd oddalił je w zakresie, co do którego nie orzeczono o umorzeniu postępowania (pkt 1. b. sentencji wyroku).

Odnosząc się zaś do cofnięcia powództwa przez powoda A. S. (1) co do kwoty 3.243,60 zł wskazać należy, iż zgodnie z treścią art. 203 § 1 k.p.c., pozew może być cofnięty bez zezwolenia pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia – aż do wydania wyroku.

W niniejszej sprawie pozwani wyrazili zgodę na cofnięcie pozwu przez powoda co do kwoty 3.243,60 zł. Oceniając skuteczność cofnięcia pozwu w świetle treści art. 203 § 4 k.p.c., Sąd uznał czynność za dopuszczalną, albowiem nie pozostaje ona w sprzeczności z prawem, zasadami współżycia społecznego ani nie zmierza do obejścia prawa i wobec tego na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. Sąd umorzył postępowanie w sprawie (pkt 1. a. sentencji wyroku).

Cofającego pozew uważa się za przegrywającego sprawę stosowanie do treści art. 98 § 1 k.p.c. Odstąpienie od tej zasady i zasądzenie kosztów procesu na rzecz strony powodowej ma charakter wyjątkowy i zachodzi głównie w przypadku, gdy zaspokojenie powoda nastąpiło już w toku procesu. Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie nie znalazł podstaw do obciążenia kosztami procesu od cofniętej części powództwa A. S. (1) pozwanych. W ocenie Sądu zarzut, iż pozwana mogła odnieść się co do kwoty 3.243,60 zł już w odpowiedzi na wezwanie do zapłaty jest chybiony, albowiem to powód wszczynając postępowanie winien rozsądnie antycypować jakie roszczenia i w jakiej wysokości mu przysługują. Powód zaś miał świadomość, iż został przyznany zasiłek pogrzebowy, którego wysokość wystarczała na zaspokojenie podstawowych kosztów pochówku. Wobec powyższego wniosek powoda nie zasługiwał na uwzględnienie.

Powódka S. S. (1) dochodziła od pozwanych solidarnie I. S. oraz P. S. (1) łącznej kwoty 29.954,68 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 29 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów koniecznego utrzymania, w szczególności zakupu lekarstw, środków rehabilitacyjnych, węgla na opał oraz opłaty za plac na cmentarzu.

Rozpatrując roszczenie powódki S. S. (1) powtórzyć należy, iż w treści umowy z dnia 14 grudnia 1999 r. S. S. (2) oraz A. S. (1) oświadczyli, że zobowiązują się zapewnić swoim rodzicom A. i S. małżonkom S. nieodpłatne mieszkanie w budynku na nieruchomości przy ul. (...), opiekę i pomoc w razie choroby oraz sprawić im pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Jak zostało wskazane podczas rozważań dotyczących zasadności roszczenia A. S. (1), stwierdzić należy iż zasadniczo zakres obowiązków ciążących na zobowiązanych względem uprawnionych wynikać winien z treści samej umowy. Z § 4 umowy z dnia 14 grudnia 1999 r. wynika, iż obdarowani obowiązani byli do zapewnienia uprawnionym trzech świadczeń: nieodpłatnego mieszkania w budynku na nieruchomości przy ul. (...), opieki i pomocy w razie choroby, oraz sprawienia pogrzebu odpowiadającego zwyczajom miejscowym.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż w ocenie Sądu żądanie powódki zwrotu kosztów zakupu dwóch placów na cmentarzu jest niezasadnym, albowiem w chwili obecnej powódka jeszcze żyje. Jak już zaś zostało wskazane, obowiązek sprawienia pochówku zaktualizuje się względem obowiązanych dopiero po śmierci powódki S. S. (1). Co więcej, roszczenie powódki jest niezasadne co najmniej w części – nie sposób bowiem usprawiedliwić żądania zwrotu poniesionych kosztów opłacenia aż dwóch placów. W niniejszej sprawie do świadczeń z tytułu służebności mieszkania uprawnieni byli A. S. (2) oraz S. S. (1). Obowiązek względem A. S. (2) został już wykonany, a więc po śmierci S. S. (1) do opłacenia pozostanie jeszcze tylko jeden plac. Nadto w ocenie Sądu powódka nie wykazała, iż przedmiotowe place służyć miałyby rzeczywiście wypełnieniu obowiązków pozwanych wynikających ze służebności.

Odnośnie żądania przez powódkę zwrotu poniesionych kosztów lekarstw i pobytu w sanatorium podkreślić należy, iż sam fakt ich poniesienia nie wykazuje zasadności tego ani też cierpienia przez powódkę na jakąkolwiek chorobę, która powodowałaby zaktualizowanie obowiązków pozwanych. Powódka S. S. (1), na której ciąży stosownie do treści art. 6 k.c. ciężar dowodu w sprawie nie zgłosiła poza fakturami i własnymi twierdzeniami żadnych wniosków dowodowych mogących wykazać, iż dochodzone przez nią roszczenia wynikają z obowiązku zapewnienia przez pozwanych pomocy i opieki w rzeczywistości istniejącej chorobie. Przeciwno takiemu obowiązkowi przemawia również okoliczność, iż jeszcze stosunkowo niedawno powódka czuła się na tyle dobrze, że była w stanie pracować zawodowo w charakterze sprzątaczk. Co więcej, sama powódka wskazała, iż nie informowała pozwanych o istnieniu potrzeby wywiązania się przez nich z obowiązków wynikających ze służebności osobistej.

W ostatniej kolejności odnieść należy się do żądania powódki zasądzenia na jej rzecz od pozwanych zwrotu kosztów opału. Strony umowy z dnia 14 grudnia 1999 r. wskazały precyzyjnie jedynie na trzy obowiązki S. S. (2) oraz A. S. (1): pochówek, opieka i pomoc w chorobie oraz dożywotnie i bezpłatne korzystanie z budynku mieszkalnego o pow. 63,7 m² położonym przy ul. (...). W zamian za przedmiotowe świadczenia powódka i jej mąż przenieśli własność nieruchomości na synów. Z uwagi na jasny i precyzyjny zakres obowiązków obciążających pozwanych nie

zachodzi potrzeba dokonywania dalszej wykładni w tej kwestii. S. S. (2), które następcami prawnymi są pozwani, nie zobowiązywał się do dostarczania powódce i jej zmarłemu mężowi środków utrzymania, do którego należałoby zaspokajanie bieżących opłat za utrzymanie mieszkania. Koszty ogrzewania budynku nie stanowią zaś w ocenie Sądu składnika żadnego ze wskazanych roszczeń. Za tym, iż zobowiązani nie musieli pokrywać kosztów utrzymania budynku przemawia choćby sam fakt, iż powódka w chwili obecnej sama zasadniczo i w miarę możliwości pokrywa rachunki za prąd i gaz i koszty węgla nie obciążając tym obowiązkiem drugiego syna, również zobowiązanego z tytułu służebności osobistej mieszkania. Nadto, gdyby powodowie mieli na celu uzyskanie w zamian od obdarowanych dożywotnego utrzymania o szerszym zakresie, mogliby skorzystać z umowy o dożywocie, gdy tymczasem w treści umowy darowizny *expressis verbis* wskazano, iż obdarowani na rzecz darczyńców, na ich żądanie, ustanowili służebność osobistą o znacznie węższym zakresie.

Wobec powyższego roszczenie powódki Sąd uznał za zasługujące na oddaleniu w całości.

W tym zakresie wskazać również należy, iż przeciwko uwzględnieniu roszczenia powodów przemawia również treść art. 5 k.c. stanowiącego, iż nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Pozwana I. S. jest żoną zmarłego S. S. (2), zaś pozwany P. S. (1) ich wspólnym małoletnim synem. Z całokształtu okoliczności w sprawie wynika, iż konflikt między stronami narósł wokół relacji małżeńskich I. S. oraz S. S. (2), który popełnił samobójstwo i oceny rodziny S. S. (2) postępowania pozwanej. Wzajemne animozje i żal nie może jednak w ocenie Sądu mieć wpływu na obciążenie pozwanej obowiązkami ponad wszelką miarę.

W ocenie Sądu niedopuszczalna w tym względzie jest postawa powódki S. S. (1), która wprost stwierdziła, iż nie chce mieć żadnych kontaktów z pozwaną, a dochodzi jedynie świadczeń pieniężnych i to w znacznie zawyżonej i nieuzasadnionej wysokości. Pozwana tymczasem nie wnosi żadnego sprzeciwu przeciwko zamieszkiwaniu przez powódkę S. S. (1) w budynku położonym na nieruchomości przy ul. (...), a także wyraża chęć rzeczowej i osobistej pomocy powódce S. S. (1) w sytuacji, gdy tę dotknie choroba. Powódka natomiast wprost przyznała, iż wcześniej nie zgłaszała pozwanym konieczności udzielenia jej pomocy. Również roszczenie powoda A. S. (1) wynikało z transakcji w żaden sposób nie skonsultowanych z pozwaną, którą powód chciał następnie obciążyć kosztami.

W ocenie Sądu również sytuacja pozwanych I. S. oraz P. S. (1) umożliwiałyby nie uwzględnienie roszczenia na podstawie art. 5 k.c. Wskazać bowiem należy, iż pozwana I. S. została po śmierci męża z dzieckiem z małżeństwa, a także z nowego związku, zaś wcześniej jeszcze wyprowadziła się z jego domu bez zabrania swoich rzeczy. Pozwana utrzymuje się dzięki wsparciu ojca i dziadka. Pozwany małoletni P. S. (1) został częściowo osierocony, zamieszkuje wyłącznie z matką nie posiadającą stałych dochodów. Obciążenie pozwanych obowiązkiem zwrotu kosztów drogiego nagrobka oraz zaspokajanie wszelkich potrzeb powódki S. S. (1) wykraczający poza zakres umowy z 14 grudnia 1999 r. oraz ich zasadność stałoby w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

Z wyżej wskazanych względów w ocenie Sądu roszczenie powódki S. S. (1) było niezasadne i podlegało oddaleniu w całości, o czym Sąd orzekł w punkcie 2. a. sentencji wyroku.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążając żadnego z powodów obowiązkiem zwrotu pozwanym kosztów procesu. Sąd uznał, iż w niniejszej sprawie zaszedł przedmiotowy szczególnie uzasadniony wypadek pozwalający na wyjątkowe odstępianie od ogólnych reguł rządzących problematyką kosztów procesu pomimo, iż każdy z powodów przegrał postępowanie w całości. Rozstrzygając w tym względzie Sąd wziął pod rozwagę trudną sytuację życiową i majątkową obojga powodów, która doprowadziła do zwolnienia każdego z nich od kosztów sądowych w całości.

Powód A. S. (1) prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z żoną A.. Mają dwoje małoletnich dzieci. Powód otrzymuje wynagrodzenie, dodatkowo utrzymuje się z renty. Dodatkowo powód pomaga finansowo i rzeczowo swojej matce,

która zamieszkuje razem z nim na nieruchomości. Sytuacja majątkowa powoda doprowadziła do zwolnienia go od kosztów sądowych w całości.

Będąca w zaawansowanym wieku powódka S. S. (1) utrzymuje się z niewielkiej emerytury, samotnie prowadząc gospodarstwo domowe. Wszystkie dochody w gospodarstwie domowym powódki pochłaniają uzasadnione i konieczne koszty utrzymania leczenia. W brakuującym zakresie powódka zmuszona jest korzystać z pomocy syna.

Oceniając zasadność zastosowania art. 102 k.p.c. Sąd miał również na względzie i to, że powodowie dochodzili swoich roszczeń zmierzając do zaspokojenia swoich interesów w sposób przewidziany przez przepisy prawa, a zatem ich roszczeń nie można było określić mianem oczywiście bezpodstawnych, a wynikających z niewłaściwej interpretacji prawa. Co więcej, strona pozwana również korzystała ze zwolnienia od kosztów sądowych w całości. Wszystkie te okoliczności uzasadniały potraktowanie przypadku powodów jako szczególnych i uzasadniających nie obciążania ich kosztami procesu (pkt 1. c. oraz 2. b. sentencji wyroku).

Na podstawie zaś art. 113 ust. 1 u.k.s.c. Sąd Rejonowy nieuiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu Państwa albowiem brak było podstaw do obciążenia nimi którejkolwiek ze stron postępowania (pkt 1. d. oraz 2. c. sentencji wyroku).

Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. prawo o adwokaturze (t.j. Dz. U. z 2009 r. Nr 146 poz. 1188 z późn. zm.) koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa. Nadto stosownie do § 2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U.2013.461 z dnia 2013.04.16 ze zm.) w sprawach, w których strona korzysta z pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, opłaty o których mowa w ust. 1 sąd podwyższa o stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności w przepisach o podatku od towarów i usług, obowiązującą w dniu orzekania o tych opłatach.

Postępowanie w obu sprawach połączonych do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia toczyło się o roszczenia ze służebności mieszkania (I C 157/12) tj. w chwili wszczęcia postępowania o zasądzenie kwoty 12.260,13 zł oraz o zwrot kosztów pochówku (I C 144/12) tj. w chwili wszczęcia postępowania o zapłatę kwoty 15.059,65 zł. Wobec powyższego na podstawie § 6 pkt 5) rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu przyznano pełnomocnikowi z urzędu I. S. – adwokatowi M. A. wynagrodzenie za reprezentowanie strony w postępowaniu I C 144/12 w kwocie 2.952 zł (2.400 zł + 23% VAT) oraz za reprezentowanie strony w postępowaniu I C 157/12 w kwocie 2.952 zł (2.400 zł + 23% VAT) natomiast na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze nakazano wypłacić powyższą należność w łącznej kwocie 5.904 zł ze Skarbu Państwa (pkt 3. sentencji wyroku). Na tych samych podstawach Sąd rozstrzygnął w zakresie wynagrodzenia pełnomocnika powódki S. S. (1) – adwokat B. Z. (2) (pkt 4. sentencji wyroku).

Apelację od powyższego wyroku złożyli powodowie.

Powód A. S. (1) zaskarżył wyrok w części a mianowicie w zakresie punktu 1 b, w którym Sąd oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił :

1. naruszenie prawa materialnego:

- art. 922 §1 i 3 k.c. w zw. z art. 296 i 297 k.c. i 370 i 376 k.c. poprzez zupełne pominięcie, że na podstawie w/w przepisów pozwani ponoszą odpowiedzialność za koszty pogrzebu A. S. (2) i S. S. (2) w tym w szczególności koszty postawienia nagrobka, bowiem obowiązek sprawienia pogrzebu A. S. (2) wynikał z umowy darowizny;

- ponadto błędne przyjęcie, że wynikająca z umowy darowizny służebność osobista nie oznacza, że zobowiązani z tytułu służebności winni dostarczyć uprawnionym opał;

2. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na rozstrzygnięcie:

- art. 233§1 k.p.c. w zw., z art. 228 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez błędne przyjęcie, że powód miał obowiązek udowodnienia zwyczajów miejscowych w zakresie kosztów pochówku, podczas gdy zwyczaje nie są objęte ciężarem dowodu, bowiem są faktami notoryjnymi;

- art. 228 k.p.c. poprzez pominięcie, że faktem notoryjnym jest, iż powódka jako osoba w podeszłym wieku jest osobą wymagającą pomocy i opieki, w tym zapewnienia lekarstw;

- art. 232 zd.2 k.p.c. w zw. z art 5 k.c. poprzez niedopuszczenie dowodu niewskazanego przez powoda oraz niepouczenie powoda występującego w sprawie bez adwokata co do czynności procesowych w związku ze stawianiem przez Sąd wymagania, aby powód wykazał zakres zwyczajów miejscowych dotyczących pogrzebu, w szczególności w zakresie kosztów stawiania pomnika na cmentarzu;

- art. 233§1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów i dokonanie w ich miejsce dowolnej, sprzecznej z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, polegającej na pominięciu istotnych wniosków wynikających z materiału dowodowego zebranego w sprawie w szczególności pominięcie istotnych zapisów z umowy darowizny dotyczących dożywotniego i bezpłatnego korzystania przez A. i S. S. (1) z budynku mieszkalnego oraz odmówienie wiary zeznaniom świadka A. S. (3) i pominięcie zeznań powoda na okoliczności potrzeb opieki nad powódką i nie wykonywania przez pozwaną obowiązków wynikających ze służebności.

Powód wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa w całości. Alternatywnie wnosił o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji.

Ponadto powód wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu budownictwa na okoliczność średniej ceny nagrobków w Ł. celem ustalenia zwyczajów miejscowych,

oraz wnosił o dopuszczenie dowodu z dokumentów:

1.zaświadczenia R.-Katolickiej Parafii Niepokalanego Poczęcia w Ł. – A. z dnia 24.02.2016r. na okoliczność istnienia zwyczaju miejscowego stawiania pomników z granitu lub z marmuru;

2. oświadczenia sąsiadów powoda z miesiąca lutego 2016r. wraz z dokumentacją fotograficzną i samej dokumentacji fotograficznej na okoliczność, że przyjętym zwyczajem miejscowym jest stawianie zmarłym z nagrobków z granitu i marmuru.

3. załączenia akt sprawy I C 360/13 toczącej się przed Sądem Rejonowym dla Łodzi- Widzewa w Łodzi na okoliczność nieprawdziwości zeznań pozwanej co do jej sytuacji finansowej.

Powódka S. S. (1) zaskarżyła wyrok w części oddalającej powództwo S. S. (1) tj. w zakresie pkt 2 litera a wyroku.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła :

1. art. 233 §1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę materiału dowodowego dokonaną z naruszeniem zasad logiki i doświadczenia życiowego, a w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych, polegający w szczególności na uznaniu, iż treść zawartej umowy darowizny nie daje podstaw do uznania roszczenia powódki za zasadne oraz dokonania rozstrzygnięcia o zasadności roszczenia bez uwzględnienia wyjaśnień złożonych przez powódkę oraz świadków powołanych w toku postępowania;

2. naruszenie prawa materialnego, a to art. 65 k.c. poprzez jego niezastosowanie, prowadzące do pominięcia okoliczności towarzyszących zawarciu umowy darowizny, a tym samym uznanie, iż obowiązki zawarte w treści umowy darowizny powinny być interpretowane wprost, a nie w sposób rozszerzający wynikający z sytuacji stron, pojmowania przez strony znaczenia zawieranej umowy, interpretacji przez strony wynikających z umowy wzajemnych obowiązków z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego oraz ustalonych zwyczajów.

Wskazując na powyższe powódka wносиła o:

- zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa S. S. (1) w całości i zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania za obie instancje według norm przepisanych;

ewentualnie wносиła o

- uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach sądowych.

Pozwani w odpowiedzi na apelacje wносили o oddalenie apelacji powodów i oddalenie wniosków dowodowych zgłoszonych przez powoda w jego apelacji oraz wносили o przyznanie pełnomocnikowi z urzędu wynagrodzenia za świadczoną pomoc prawną z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja powoda A. S. (1) okazała się częściowo zasadna i w tym zakresie skutkowała zmianą zaskarżonego wyroku. W pozostałej części jako niezasadna podlegała oddaleniu. Apelacja zaś S. S. (1) okazała się w całości niezasadna i jako taka podlegała oddaleniu.

Zaskarżony wyrok przez powodów w obu rozpoznawanych spawach został oparty na ustaleniach szczegółowo przedstawionych w jego uzasadnieniu. Sąd Okręgowy w całości podziela te ustalenia i przyjmuje za własne.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy omówi zarzuty apelacyjne powoda A. S. (1) dotyczące naruszenia prawa procesowego. Niezasadny jest zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. – art. 233§1 k.p.c. w zw. z art. 228 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez błędne przyjęcie, że powód miał obowiązek udowodnienia zwyczajów miejscowych w zakresie kosztów pochówku, podczas gdy zdaniem skarżącego zwyczaje nie są objęte ciężarem dowodu, bowiem są faktami notoryjnymi.

Tym czasem do faktów powszechnie znanych (notoryjnych) zalicza się okoliczności, zdarzenia, czynności lub stany, które powinny być znane każdemu rozsądnemu i mającemu doświadczenie życiowe mieszkańcowi miejscowości, w której znajduje się siedziba sądu orzekającego. Za powszechnie znane uznaje się przy tym wydarzenia historyczne, polityczne, zjawiska przyrodnicze i procesy ekonomiczne o charakterze wyjątkowym bądź przeciwnie – normalne i zwyczajnie zachodzące w określonym miejscu i czasie.

Ocena, czy danemu faktowi można przypisać cechę notoryjności, każdorazowo należy do sądu orzekającego, przy czym cecha ta nie podlega dowodzeniu (wyr. SN z 11.7.2001 r., V CKN 349/00, L.). Ocena ta nie może jednak zostać przeprowadzona bez uwzględnienia całości materiału procesowego zgromadzonego w postępowaniu i powinna opierać się na kryteriach obiektywnych. Tego, co jest powszechnie znane, nie można jednak określić na podstawie stałych kryteriów, gdyż zależy to od określonego miejsca i czasu (wyr. SN z 5.2.2002 r., II CKN 894/99, OwSG 2004, Nr 6, poz. 82). W nauce dominuje pogląd, że ustalone zwyczaje stosownie do okoliczności mogą być traktowane jako fakty notoryjne, jednakże nie oznacza to, że faktem notoryjnym jest koszt nagrobka zwyczajowo przyjęty w danym środowisku. Czym innym jest ustalony zwyczaj pochówku a czym innym jest koszt nagrobka zwyczajowo przyjęty w danym środowisku. Koszt nagrobka będzie zależał od wielkości nagrobka, jego wzoru, użytego materiału z którego jest wykonany oraz kwalifikacji wykonawcy i ceny indywidualnie ustalonej z wykonawcą. Te wszystkie przykładowe

elementy będą kształtowały cenę nagrobka i nie można zgodzić się z twierdzeniem, że ta cena winna być znana Sądowi I instancji z urzędu. Dlatego też należało uznać powyższy zarzut za chybiony.

Przechodząc do omawiania kolejnego zarzutu dotyczącego naruszenia również przez Sąd I instancji art. 228 k.p.c. poprzez pominięcie, że faktem notoryjnym jest, iż powódka jako osoba w podeszłym wieku jest osobą wymagającą pomocy i opieki, w tym zapewnienia lekarstw, należy również przedmiotowy zarzut uznać za niezasadny. Owszem generalnie osoby w podeszłym wieku wymagają pomocy i opieki ze strony innych osób i mają potrzebę ze względu na swój stan zdrowia zażywania lekarstw, jednakże każda osoba posiada cechy osobnicze, indywidualne i w innym wieku będzie wymagała pomocy opieki ze strony innych osób, być może w ogóle nie wymagać takiej opieki i nie mieć potrzeby brania leków. Ponadto trudno nazwać powódkę osobą w podeszłym wieku skoro ma ona 72 lata. Dlatego przedmiotowe fakty nie mogą być objęte notoryjnościami.

Sąd Rejonowy nie miał obowiązku dopuszczenia dowodu z urzędu w zakresie zwyczajów miejscowych dotyczących pogrzebu, w szczególności w zakresie kosztów pomnika, to na powódzie ciążył obowiązek wykazania ile zapłacił za postawiony nagrobek. Należy ponieść, że powód twierdził, że poniósł koszt pobudowania nagrobka w wysokości 26000zł. Jednakże nie przedstawił na tę okoliczność żadnego dowodu. Powód przedstawił tylko umowę zlecenia zawartą z zakładem kamieniarskim na taką kwotę. Z tej umowy nie wynika, że powód uiścił na rzecz tegoż zakładu kwotę 26000zł. Nie przedstawił rachunku ani faktury opiewającej na w/w kwotę. Z tej umowy wynika jedynie okoliczność, że powód uiścił zaliczkę w kwocie 10000zł.

Faktycznie w aktach sprawy w protokołach rozpraw brak jest adnotacji o tym, że Sąd dokonywał pouczeń w trybie art. 5 k.p.c. Jednakże przepis ten nie nakłada na Sąd bezwzględne obowiązku udzielania w każdej sytuacji niezbędnych pouczeń stronom działającym bez pełnomocnika w osobie adwokata lub radcy prawnego co do czynności procesowych. W świetle powyższego przepisu Sąd może w razie uzasadnionej potrzeby udzielić stronom niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych. Ocena pozostawiona jest uznaniu Sądu. W niniejszej sprawie dokonując oceny, czy powodowi Sąd winien udzielić stosownych pouczeń należy zważyć, że powód składał w toku postępowania liczne pisma procesowe, w których zawarte były wnioski dowodowe, twierdzenia oraz powód w pismach tych biegłe przytaczał przepisy prawa, orzecznictwo Sądu Najwyższego a nawet poglądy doktryny. Wszystko to powoduje, że Sąd Rejonowy nie musiał udzielać stosownych pouczeń powodowi w trybie art. 5 k.p.c.

Przechodząc do omawiania kolejnego zarzutu naruszenia art. 233§1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów i dokonanie w ich miejsce dowolnej, sprzecznej z zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, polegającej na pominięciu istotnych wniosków wynikających z materiału dowodowego zebranego w sprawie, w szczególności pominięcie istotnych zapisów z umowy darowizny dotyczących dożywotniego i bezpłatnego korzystania przez A. i S. S. (1) z budynku mieszkalnego oraz odmówienie wiary zeznaniom świadka A. S. (3) i pominięcie zeznań powoda na okoliczności potrzeb opieki nad powódką i nie wykonywania przez pozwaną obowiązków wynikających ze służebności, należy stwierdzić, że ten zarzut jest również nieskuteczny. Sąd Rejonowy wydając wyrok wziął pod uwagę zebrane dowody i przeanalizował je wskazując, jakie okoliczności uznał za udowodnione i na jakich w tej mierze oparł się dowodach. Zdaniem Sądu Okręgowego ze zgromadzonego materiału dowodowego Sąd Rejonowy wyprowadził wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym. Przedstawione przez powoda w apelacji argumenty nie znajdują uzasadnienia w zebranych dowodach. Ponadto zaprezentowany przez powoda powyższy zarzut nie ma wpływu na rozstrzygnięcie względem powoda dotyczącego zwrotu kosztów pogrzebu A. S. (2) i zwrotu kosztów zakupu lekarstw na kwotę 76,95zł. Prawidłowa była ocena Sądu, że zaprezentowana przez powoda faktura zakupu lekarstw na w/w kwotę nie stanowi dowodu na okoliczność, że powód nabył przedmiotowe leki dla matki. Faktura ta nie poparta jest choćby receptą z której wynikałaby potrzeba zażywania przez powódkę leków wykazanych w fakturze. Ocena zaś Sądu Rejonowego czy z umowy darowizny wynika obowiązek dostarczenia opału powódce przez pozwaną, nie ma wpływu na rozstrzygnięcie względem powoda co do zwrotu kosztów pogrzebu A. S. (2). Również bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy powoda miała okoliczność zdaniem powoda niewłaściwej oceny zeznań świadka A. S. (3) co do wiedzy pozwanej na temat

pogrzebu teścia, kontaktów z wnukiem powódki, negatywnych stosunków panujących pomiędzy powódką a pozwaną i ich przyczyn. Dlatego też przedmiotowy zarzut należało uznać za chybiony.

Ponadto zgłoszone przez powoda wnioski dowodowe jako spóźnione na podstawie art. 381 k.p.c. Sąd Okręgowy pominął, bowiem mogły zostać zgłoszone w postępowaniu przed Sądem I instancji.

Jednakże Sąd dokonał wadliwej oceny roszczenia powoda pod względem prawa materialnego w świetle zgromadzonego materiału dowodowego. Otóż roszczenie powoda względem pozwanych o zwrot kosztów pogrzebu było oparte na zobowiązaniu wynikającym z umowy darowizny z dnia 14 grudnia 1999r. tj. z zapisu zawartego w §4 tejże umowy, w którym to powód i jego nieżyjący brat S. S. (2) zobowiązali się sprawić darczyńcom A. S. (2) i S. S. (1) pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Powód w toku procesu udowodnił, że poniósł koszty pogrzebu w łącznej kwocie 4039,34zł na którą składały się kwota 3200zł poniesiona na usługę pogrzebową, 500zł poniesiony na demontaż nagrobka i 339,34zł poniesione na stypę. Ponadto powód udowodnił, że poniósł koszty zaliczki na nagrobek w kwocie 10000zł. Z zebranego materiału dowodowego wynika, że koszty pogrzebu zostały do kwoty 6487,20zł pokryte z zasiłku pogrzebowego, który otrzymał powód. Tak więc koszty poniesione przez powoda i udowodnione zamykały się kwotą 14039,34zł ((...),34 + (...)). Kwotę tę należało pomniejszyć o zasiłek pogrzebowy otrzymany przez powoda, czyli od kwoty 14039,34zł – 6487,20zł, wtedy uzyskana kwota 7552,14zł stanowi nie pokryte koszty pogrzebu, które winny po połowie obciążać zgodnie z zobowiązaniem wynikającym z umowy darowizny powoda i pozwanych. Oznacza to, że powód miał skuteczne roszczenie do pozwanych o zapłatę kwoty 3776,07zł ((...),14:2) . Odpowiedzialność pozwanych wynika z art. 922§1 k.c. bowiem są oni następcami prawnymi zmarłego S. S. (2) i na nich z chwilą jego śmierci przeszedł obowiązek wynikający ze zobowiązania zawartego w umowie darowizny polegający na sprawieniu pogrzebu A. S. (2) odpowiadającego zwyczajom miejscowym.

Dlatego też Sąd Okręgowy na podstawie art. 386§1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 3776,07zł. Solidarność odpowiedzialności pozwanych wynika z art. 1034§1 k.c. , bowiem zgodnie z w/w przepisem prawa do chwili działa spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe. Nie wynika z akt sprawy aby został dokonany dział spadku po S. S. (2). O odsetkach od zasądzzonego roszczenia Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o treść art. 481§1 i 2 k.c. tj od daty następującej po doręczeniu pozwanym odpisu pozwu. Nie znajdowało oparcia w zebranych materiale dowodowym żądanie zasądzenia odsetek od dnia 12 maja 2010r., bowiem w tej dacie nie zostało doręczone żadne wezwanie pozwanym do zapłaty, a stosownie do art. 455 k.c. jeżeli termin świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie winno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Należy uznać, że takim wezwaniem było doręczenie pozwanym odpisu pozwu, które nastąpiło 10.04.2012r. i od dnia następnego pozwani pozostawali w zwłoce tj. od 11.04.2012r. należne są powodowi odsetki od zasądzonej kwoty.

W związku ze zmianą brzmienia art. 481 §2 k.c. i wprowadzenia przez ustawodawcę odsetek za opóźnienie na podstawie ustawy z dnia 9 października 2015r. o zmianie ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych, ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015.1830) Sąd Okręgowy od dnia 1 stycznia 2016r. zasądził roszczenie z ustawowymi odsetkami za opóźnienie aż do dnia zapłaty.

W pozostałej części apelacja powoda jako niezasadna podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania Sądem II instancji Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. odstępując od obciążenia powoda kosztami procesu od oddalonej części apelacji. Takiemu rozstrzygnięciu przyświecały te same argumenty, które przytoczył Sąd Rejonowy. Należy bowiem mieć na względzie, że art. 102 k.p.c. urzeczywistnia zasadę słuszności i jako wyjątkowy stanowiący wyłom w zasadzie odpowiedzialności za wynik procesu nie podlega wykładni rozszerzającej. Nie konkretyzuje on pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych” toteż ich kwalifikacja należy do Sądu. Ocena Sądu jest suwerennym uprawnieniem judykacyjnym, ma charakter dyskrejonalny, oparty na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem, poczuciem sprawiedliwości oraz analizą okoliczności rozpoznawanej sprawy (por. post. Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2010r. I PZ 2/10, OSNP 2011, nr 23-24 poz. 297 i z dnia 26 stycznia 2012r., III CZ 10/02, Biul. SN 2012, nr 4, s.7. W przedmiotowej sprawie powód

wytaczając powództwo były przekonany o słuszności swojego roszczenia. Ponadto roszczenie powoda w części okazało się uzasadnione. Działania powoda nie zmierzały do przedłużenia toku postępowania w sprawie. Dlatego też Sąd Okręgowy uznał, że obciążanie powoda kosztami procesu byłoby sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości.

O przyznaniu pełnomocnikowi pozwanej wynagrodzenia za świadczoną pomoc prawną z urzędu Sąd Okręgowy orzekł w punkcie V wyroku. Wysokość wynagrodzenia ustalono w oparciu o § 8 pkt 5 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 4 ust 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 22 października 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1801)

Przechodząc do apelacji powódki S. S. (1) należy uznać, że zarzuty podniesione przez powódkę są niezasadne. Niezasadny jest zarzut naruszenia prawa procesowego jak i materialnego. Zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c., Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Zdaniem Sądu Okręgowego ze zgromadzonego materiału dowodowego Sąd Rejonowy wyprowadził wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym. Zarzuty podniesione przez powódkę łączą się ze sobą w sposób nierozzerwalny i łącznie przez Sąd Okręgowy zostaną omówione. Ustalenie znaczenia oświadczenia woli według reguł określonych w art. 65 k.c. oznacza, że to właśnie znaczenie (a nie wyłącznie subiektywna wola i przekonanie składającego oświadczenie) będzie podstawą do określenia wynikających stąd skutków prawnych i ukształtowania stosunków pomiędzy stronami. Wszelkie oświadczenia woli należy tłumaczyć stosownie do okoliczności, w których zostały złożone. Paragraf 2 art. 65 k.c. uzupełnia kryteria interpretacyjne stosowane do wszystkich oświadczeń woli przez dodanie – w odniesieniu do umów, tj. czynności, w których podstawowe znaczenie ma ustalenie konsensu – dwóch dodatkowych elementów oceny, tj. celu umowy i zgodnego zamiaru stron. Kryterium zgodnego zamiaru stron oznacza odwołanie się do rzeczywistych uzgodnionych intencji stron co do skutków prawnych, które mają nastąpić w związku z zawarciem umowy. Miarodajna jest przy tym chwila złożenia oświadczenia woli przez strony, a nie wyrażone później intencje stron, których celem może być modyfikacja umowy pierwotnej.

Apelująca podnosi zarzut wadliwej interpretacji przez Sąd Rejonowy postanowień umowy darowizny, a w szczególności §4, w którym S. S. (2) i A. S. (1) oświadczyli, iż w związku z darowizną i na żądanie darczyńców ustanawiają na rzecz swoich rodziców A. i S. małżonków S. służebność osobistą polegającą na dożywotnim i bezpłatnym korzystaniu z budynku mieszkalnego o pow. 63,7 m² położonego na nieruchomości przy ul. (...), przy czym służebność ta trwa do czasu śmierci ostatniego z uprawnionych. Ponadto S. S. (2) oraz A. S. (1) oświadczyli, że zobowiązują się zapewnić swoim rodzicom A. i S. małżonkom S. opiekę i pomoc w razie choroby oraz sprawić im pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Z przedmiotowego zapisu skarżąca wywodzi, że zakres obowiązków nałożonych na darczyńców należy interpretować szeroko a mianowicie obdarowani mieliby ponosić koszty zakupu węgla do ogrzania domu zajmowanego przez powódkę i ponosić koszty zakupu leków i koszty niezbędnych dla zdrowia powódki wyjazdów do ośrodka rehabilitacyjnego. Ponadto powódka nie wskazała na jakiej podstawie dochodzi do należności od pozwanych za dwa place na cmentarzu. W związku z tym, że nabyła te place dla siebie i męża, należało uznać, że w tym zakresie zwolniła ona swoich synów z obowiązku ich zakupu. Dlatego też nie może dochodzić tej należności od pozwanych.

Powódka powołuje się na wadliwą ocenę materiału dowodowego dokonaną przez Sąd Rejonowy w postaci odmowy przymiotu wiarygodności zeznaniom świadka synowej A. S. (3) i wadliwej oceny zeznań powoda A. S. (1). Jednakże powódka w żaden sposób, nie wykazała, że Sąd Rejonowy naruszył zasadę swobodnej oceny dowodów. Z zeznań powoda A. S. (1) nie sposób wyciągnąć wniosku, że A. S. (1) i S. S. (2) zobowiązali się pokrywać koszty opału budynku w którym mieszka powódka i zobowiązali się pokrywać koszty zakupu lekarstw dla powódki i finansować jej wyjazdy do ośrodków rehabilitacyjnych. Powód zeznał, że przed zawarciem umowy darowizny rodzice z synami rozmawiali, mówili, że powód z bratem po połowie mają ponosić koszty utrzymania tej nieruchomości – budynku w którym mieszka powódka. Powód zeznał, że „my z bratem mieliśmy ponosić na pół koszty utrzymania nieruchomości oraz opieki na rodzicami i pogrzebu”. Powód o innych obowiązkach nie mówił. Również o innych obowiązkach wynikających z pozaumownych ustaleń nie mówiła świadek A. S. (3), która przecież nie była stroną umowy darowizny i nie brała udziału w tej czynności. Brak jest zatem podstaw do rozszerzania treści obowiązków nałożonych na

obdarowanych. Należy więc uznać, że obowiązki te wynikają wprost z zawartej umowy, w której zostały określone w sposób wyczerpujący.

Należy podnieść, że umowa darowizny została zawarta w formie aktu notarialnego, umowa dotyczyła darowizny nieruchomości, a więc została zawarta w formie szczególnej zastrzeżonej przez ustawę. Ważność oświadczenia woli darczyńców uzależniona była od złożenia go w formie aktu notarialnego. Wymagana dla ważności omawianej umowy forma oświadczenia woli darczyńcy w formie aktu notarialnego dawała darczyńcom niezbędny czas na przemyślenie dokonywanej decyzji, a przez udział notariusza dawała podstawę złożenia oświadczenia w sposób niebudzący wątpliwości. Obecne twierdzenia powódki o dodatkowych obowiązkach obdarowanych są gołosłowne, nie poparte żadnym materiałem dowodowym, nawet nie zostały poparte zeznaniami samej powódki.

W świetle powyższych uwag należy uznać, że celem umowy było dokonanie przez rodziców synom darowizny nieruchomości, a więc dokonanie czynności nieodpłatnej. W umowie została zastrzeżona służebność osobista polegająca na prawie dożywotniego i bezpłatnego korzystania z budynku mieszkalnego przy ul. (...) przez A. i S. S. (1). Korzystanie miało polegać na nieodpłatnym zamieszkiwaniu na darowanej nieruchomości w budynku zajmowanym przez rodziców. Oznacza to, że rodzice byli zwolnieni ze świadczenia opłat na rzecz swoich synów z tytułu korzystania z nieruchomości. Nie oznacza to, że synowie mieli pokrywać koszty opału domu zajmowanego przez rodziców. Nigdy tego od zawarcia umowy darowizny nie robili. Nawet powód, który również interpretuje rozszerzająco umowę darowizny, nigdy nie partycypował w kosztach ogrzewania budynku zamieszkałego przez powódkę. Również zobowiązanie synów w ustnych ustaleniach zawartych pomiędzy stronami umowy darowizny, co do ponoszenia kosztów utrzymania nieruchomości nie oznacza, że synowie zobowiązali się ponosić koszty opału budynku zamieszkałego przez darczyńców. Każdy współwłaściciel stosownie do art. 207 k.c. ponosi wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną. W świetle zebranego materiału dowodowego nie można przypisywać innej treści uprawnieniom powódki, niż tym wynikającym wprost z umowy. Powódka nie udowodniła by inny był cel umowy niż obdarowanie synów. Nałożenie obowiązku opieki w czasie choroby i pochówku nie przesądza o utracie charakteru umowy darowizny, bowiem te obciążenia są niewielkie w porównaniu z wielkością darowizny. Na temat niewielkich obciążeń majątkowych po stronie obdarowanego związanych z darowizną, jako niewykluczających takiej kwalifikacji umowy wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z 18.6.2014 r. (V CSK 413/13, L.).

Przy czym należy podkreślić, że również powódka nie udowodniła aby obowiązek opieki i pomocy w razie choroby polegał na pokrywaniu kosztów zakupu lekarstw dla powódki i pokrywaniu wyjazdów powódki do ośrodków rehabilitacyjnych. Z treści umowy wprost wynika, że obowiązek miał polegać na świadczeniu opieki i pomocy w razie choroby. Chodziło o osobistą nieodpłatną pomoc w razie choroby, a nie o pokrywanie kosztów zakupu lekarstw i wyjazdów do uzdrowisk.

W efekcie należy uznać przedstawione zarzuty za niezasadne, co skutkowało oddaleniem apelacji powódki na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania Sądem II instancji Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. odstępując od obciążenia powódki kosztami procesu od oddalonej apelacji. Powódka dochodziła swoich praw z umowy darowizny, była przekonana o zasadności swojego roszczenia, które opierała na niewłaściwej interpretacji umowy darowizny. Ponadto utrzymuje się z niewysokiej emerytury, ponosi znaczne koszty na opał nieruchomości w której mieszka. Obciążenie powódki kosztami byłoby nadmierne, praktycznie nie do udźwignięcia i sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości.

O przyznaniu pełnomocnikowi powódki i pozwanej wynagrodzenia za świadczoną pomoc prawną z urzędu Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie VII i VII wyroku. Wysokość wynagrodzenia każdego z pełnomocników ustalono w oparciu o § 8 pkt 5 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 4 ust 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 22 października 2015 r. (Dz.U. z 2015r. poz. 1801).